

ЩО ТАКЕ ТАБІР?

КУПИТИ

Що таке табір?

Крізь рядки щоденникових нотаток кіпрського журналіста постає драма утримання уцілілих під час Голокосту євреїв у фільтраційних таборах (camps, камбоси), створених британською владою на острові Кіпр з метою завадити збільшенню єврейських громад у Палестині та посиленню антибританської боротьби єврейських поселенців. Рефлексивний тон нотаток перериває кілька історій взаємин кіпріотів із чужинцями, з якими вони, будучи й самі об'єктом колонізації, мають багато спільних рис, а також історій євреїв, які прагнуть позбутися статусу вічних вигнанців та, можливо, пустити коріння на цьому клаптику суші, оточеному морем. На сторінках новели оживає античний прийом трагічного незнання, коли кіпріоти, спостерігаючи та співчуваючи бранцям таборів, не відають (на відміну від читачів), що через кілька років самі опиняться в такому ж становищі: утратять батьківщину, яка з квітучої землі перетвориться на місто-привид Фамагусту, а повернення до рідних місць стане шляхом по нескінченному полю, на якому єдиним надійним орієнтиром проти ненависті, облуди, зневіри буде людяність.

ЩО ТАКЕ
ТАБІР?

Нас'я Діонісіу

*З грецької переклав
Андрій Савенко*

Анотація

Крізь рядки щоденникових нотаток кіпрського журналіста постає драма утримання уцілілих під час Голокосту євреїв у фільтраційних таборах (сатрс, камбоси), створених британською владою на острові Кіпр з метою завадити збільшенню єврейських громад у Палестині та посиленню антибританської боротьби єврейських поселенців. Рефлексивний тон нотаток перериває кілька історій взаємин кіпріотів із чужинцями, з якими вони, будучи й самі об'єктом колонізації, мають багато спільних рис, а також історій євреїв, які прагнуть позбутися статусу вічних вигнанців та, можливо, пустити коріння на цьому клатку суші, оточеному морем. На сторінках повісті оживає античний прийом трагічного незнання, коли кіпріоти, спостерігаючи та співчуючи бранцям таборів, не відають (на відміну від читачів), що через кілька років самі опиняться в такому ж становищі: утратять батьківщину, яка з квітучої землі перетвориться на місто-привид Фамагусту, а повернення до рідних місць стане шляхом по нескінченному полю, на якому єдиним надійним орієнтиром проти ненависті, облуди, зневіри буде людяність.

Усі права застережено. Жодної частини цього видання не можна перевидавати, перекладати, зберігати в пошукових системах або передавати в будь-якій формі та будь-яким засобом (електронним, механічним, фотокопіюванням або іншим) без попередньої письмової згоди на це ТОВ «Видавництво Анетти Антоненко».

ISBN 978-617-553-069-6

Copyright © 2021 by POLIS Publishers and Nasia Dionysiou

© Андрій Савенко, український переклад, 2024

© «Видавництво Анетти Антоненко», 2024

ЩО ТАКЕ ТАБІР?

Моєму батьку Леонтію

...ураз усе висохло на тлі безмежнім
поля[1]...

Енгома, Йоргос Сеферис

* * *

«В'язні вимагають, щоб якийсь журналіст прибув і зафіксував їхні вимоги», — сказав директор. Отак просто, жодної тобі преамбули. Я щойно дістався Караоло на військовій вантажівці, надісланий, щоб привезти мене з редакції. Учора ж мені повідомили про те, що потрібно взяти з собою речі для короткочасного перебування в Фамагусті[2], а також усе, що, на мою думку, може знадобитися в таборах. Ми прибули по обіді, перетнувши всю Месаорію. Рівнина розливалася навсбіч наче зеленолике море, яке бралось срібними брижами при найменшому подуві. На шляху де-не-де траплялися селяни, що поливали землю — час зав'язування плодів, час напування землі водою.

«Якщо говорити відверто, вони вимагають саме вас, — сказав директор тоном, у якому відлунювала іронія. — Припускаю, що їм вдалося щось розгледіти у ваших статтях, бо, як вам, певно, відомо, ми навіть пресу їм постачаємо — кіпрські, британські газети. Навіть єврейські тижневики». Знову ці «припускаю», і «у ваших статтях», вимовлені зумисно так, що зі звичайних загалом фраз починало віяти сумнівом. А тоді — цей погляд. Погляд людини, яка точно склала собі ціну. На відміну від мене — пухкого кіпріота, коротуна, який нервово тарабанив пальцями по столу, весь час зиркаючи на стелю, вологі плями на якій привертали більше моєї уваги, ніж його слова. Я міг би, звісно, відповісти, що, певна річ, в'язням упало в око те, що я не вживав виразів на кшталт «мігрантські вантажі», чого не гребував робити дехто з нашого журналістського цеху, ані писав про переселенців, терористів чи засланих агентів, якими рясніли офіційні заяви британців. Я писав про людей. Однак я

промовчав; очевидні речі або є інтуїтивно зрозумілими, або — ні, їх немає потреби пояснювати.

«Дозвіл на інтерв'ювання в'язнів надається вперше, — продовжив директор, — оскільки, як вам добре відомо, до цього часу ми, по суті, анадавали інформацію лише стосовно прибуття кораблів і кількості пасажирів». Його англійська звучить сухо, холодно. Це — чиста англійська наддержави, яка чітко окреслює межу між нами та ними. «Camps, — говорить він, — по-вашому, кáмпо, камбоси». Це — перший табір у Караоло, п'ять блоків на десять тисяч душ. Десь стільки ж на південно-західному напрямку, у Ксилотимбо; там так званий зимовий табір зі сталевими бараками збудували в грудні. Ще один у Декелеї. Є ще один, менший, для полонених німців, яких британці привезли як робочу силу для зведення таборів. Ці камбоси нині заповнили всю територію довкола Фамагусти — ділянки землі, яка стає просто непридатною для чогось іншого. Голос звучить так, наче старається ретельно ознайомити нас з довкіллям, де скупчилися релікти, а, може, і передвісники — думаю про себе — повного запусіння.

Директор продовжує, його голос суворішає. «Не варто пояснювати, що на цій території діють загальні обмеження». Ось цього справді не варто; я добре знаю про цензуру. Відлуння законів, упроваджених залізним кулаком Палмера[3], відчутні й досі; стільки інструментів, основна ціль яких — зламати волю народу. Я згідливо кивнув і швидко вийшов з кабінету. «Післязавтра слід повернутися», — уже на виході наздоганяли мене його слова.

Чекаю на водія біля брами, на шляху, який веде до Різокарпасо. Праворуч — подвійний паркан, обплетений колючим дротом, що огороджує військову частину, десять метрів заввишки, і добігає до самих хвиль. Море теж видається огороженим, відмежованим. Схоже відчуття було в серпні,

коли я вперше побачив такий краєвид; наче в один мент тобі бракне повітря. Бридке відчуття, бридке.

Перед тим з'явилися чутки про кораблі, які правдою-неправдою затримували, не даючи досягти Палестини за наказами, що йшли прямо з тамтешньої британської адміністрації. Нам же доводилося витягати інформацію по краплині. «Народ Кіпру про все дізнаватиметься останнім. Так уже повелося», — писали ми в газетах. Скільки людей мало прибути? Ким вони були? Де мали розташуватися, що їсти? І — найголовніше, — скільки часу мало тривати їхнє перебування? Потім почалися прибуття, заборона на висадку пасажирів, «Ерев Ерец Ізраель»[4], південь Землі ізраїльської, псалми та гасла, саморобні плакати з палуб: «Браття-кіпріоти, не дайте перетворити свій острів на пункт утримання». Усе марно. Британці вантажили їх у військові вантажівки й вивозили в північному напрямку з міста. Туди, де потріскана земля, де розміром сорок на п'ятдесят скал[5], розпечене повітря, розпечений пісок. З-за паркану виднілися вишки охорони, контрольні пости, бруствери та ряди вицвілих жовтих наметів, що тулилися один до одного, а також люди, замкнуті наче худоба, які намагалися хоч якось сховатися в тіні хирлявих евкаліптів.

Повертаю голову в інший бік. Привілля. Удалині мріє широкий лан Енгоми, а тут, рукою подати, Саламін — два міста, неспростовні прародителі Фамагусті. Відтінки зеленого та жовтого збігають до моря — акації, польова гірчиця, стокротки, — а внизу, під м'яким піском, купи битого каміння, джерельця, у яких зачаїлась в очікуванні вода, та збиті зі своїх підніж колони. Зблискує незрівняною білизною мармур. Це — цілий світ, де ніколи не сідає сонце. Краса без кінця і краю, яку можна лише відчувати на дотик. Тут колись височіли мури найславетнішого з царств, стояв палац, біля нього — храм

якомусь з великих богів, гімнасій, можливо, театр. Проте мене переслідує думка, що за кожною славою щоразу ховається грабунок, вигнання, голосіння, і тоді, і зараз: завжди — повнослізні війни. Завжди. І мені спадає на думку, що Саламін заснував Тевкр[6], і найменував так, щоб згадувати про власну батьківщину. Я усвідомлюю, що Тевкр був першим вигнанцем у нашій історії. І ми всі є його нащадками.

Неділя, 27 квітня 1947

Кімната, яку для мене орендували британці, виходить вікнами на подвір'я кількоповерхового будинку в кварталі Св. Луки, не дуже далеко від Караоло. Подвір'я вкрите бруком, скрізь стоять латунні казани з розсадою, запашною пеларгонією, гортензіями, а посередині розкинула гілля шовковиця, що дає багато тіні. Під нею щоранку мене чекає господиня кімнати, старенька бабуса, худа й неговірка. Вона стримано всміхається і залишає на столі тацю з кавою та коржиками. «Призволяйся, пане Федоне», — каже вона, і в її голосі бринять нотки ніжності, яка наче назбиралася за стільки часу. Сідає поруч, бо не годиться кавувати без товариства. Ми теревенимо: про Варошу, про Хору. Її звати Юліана.

День чудовий, небо над нами — мирне і спокійне. Я вирішую попрацювати в затінку надворі, прихопивши з кімнати невелику теку, в якій склав нашвидкуруч зібрані матеріали — вирізки з кіпрської та британської преси, якісь німецькі газети. Цілий день сиджу, розглядаю вирізки, уважно перечитую статті, щоб приготуватися до інтерв'ю. Спершу маю зрозуміти, як могло взагалі статися таке лихо. Стільки пропалих безвісті тіл, стільки начисто знесених, потонулих світів. У репортажах з Нюрнберзького процесу йдеться про неспростовні докази масових страт, про автоматизовані фабрики смерті, про нечувану машину вбивства. Журналісти не оминають жодної деталі, щоб усі дізналися правду, щоб ніхто, насамперед — німці, не міг сказати, що лишався в невіданні, щоб якоїсь миті вони нарешті поглянули, які цінності підтримували з таким піднесенням[7]. Мені спадає на думку: якщо цінності

відокремити від людини, від них не лишиться нічого, крім абсолютного збочення, кошмарного марева.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ